

Asia: VN/1364/2021

Ehdotus kulttuuriperintöstrategiaksi

Lausunnonantajan lausunto

Mikä on näkemyksenne strategian tavoitteista ja toimenpidelinjauksista yleisesti?

Yleisradio kiittää mahdollisuudesta lausua strategiaehdotuksesta.

Kulttuuriperintöstrategian tavoitteisiin ja toimenpidelinjauksiin on koottu tärkeitä huomioita yhteisen kulttuuriperintömme vaalimiseen, kehittämiseen ja hyödyntämiseen liittyen. Pidämme tärkeänä, että kulttuuriperintöämme arvostetaan laajasti yhteiskunnassa, ja että sen säilyttäminen ja vaaliminen koetaan yhteisenä asiana, johon myös yhteiskunnan tulee panostaa. Näemme, että kulttuuriperinnön saatavuuden ja saavutettavuuden vahvistaminen koko maan kattavasti on keskeistä. Koemme myös monimuotoisuuden näkymisen ja moniäänisyyden olennaiseksi kulttuuriperinnön välittämisessä.

On hyvä, että strategiassa tunnustetaan lainsäädännön ajantasaisuuden ja toimivuuden merkitys kulttuuriperinnön säilyttämisessä. Kulttuuriperinnön välittämiseen on aktiivisesti etsittävä toimivia lainsäädäntöratkaisuja. Tekijänoikeuslakia tulee tarkastella myös DSM-direktiivin implementoinnin jälkeen. Tällöin tulisi tutkia, voitaisiinko Yleisradio katsoa kulttuuriperintölaitokseksi kaupallisesta jakelusta poistuneiden teosten käyttämisessä. EU:ssa on katsottu, että yleisradioyhtiöt ovat kulttuuriperintölaitoksia ja tämä sopisi Suomeenkin.

Julkisen palvelun mediayhtiönä Yleisradio on merkittävä suomalaista kulttuuriperintöä välittävä, tallentava ja säilyttävä organisaatio. Yleisradion palveluiden kautta on jatkuvasti tarjolla laajasti monimuotoista kulttuuriperintöä eri aikakausilta ja Ylellä on näin tärkeä osa kulttuuriperinnön uudistamisessa, säilyttämisessä ja siirtämisessä tuleville sukupolville. Yleisradion arkisto hallinnoi huomattavan laajaa, jatkuvasti karttuvaa kokoelmaa suomalaista kulttuuriperintöä.

Yhteinen kulttuuriperintö on olennainen osa myös Yle-lakia: Yle-lain mukaan Ylen tehtävänä on tuottaa, luoda, kehittää ja säilyttää kotimaista kulttuuria, taidetta ja virikkeellistä viihdettä sekä tukea suomalaisen kulttuuriperinnön vaalimista, suvaitsevaisuutta, yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja kulttuurista moninaisuutta sekä huolehtia ohjelmatarjonnasta myös vähemmistö- ja erityisryhmille.

Strategiaehdotuksen puutteena pidämme sitä, että Yleisradio merkittävänä kulttuuriperintötoimijana, on jäänyt strategiaehdotuksen valmistelun ulkopuolelle. Toivomme, että Yleisradio huomioidaan strategian jatkotyöstämisessä.

Mikä on näkemyksenne strategian tavoitteista ja toimenpidelinjauksista oman toimialanne tai tehtävänne näkökulmasta?

Yleisradion tehtävänä on muun muassa välittää, tallettaa ja säilyttää suomalaista audiovisuaalista kulttuuria. Koemme vahvasti, että Yle hallinnoi ja vastaa tärkeästä osasta suomalaisten yhteistä kulttuuriperintöä.

Näemme tärkeänä asiana, että kulttuuriperintöstrategiaehdotuksessa on nostettu voimakkaasti esiin kulttuuriperintöalan toimijoiden yhteinen vastuu, tekeminen ja kehittäminen sekä toiminnan riittävän resursoinnin varmistaminen kulttuuriperintöalan toimintaedellytysten turvaamiseksi.

Kulttuuriperintömme ylittää toimiala- ja hallinnonalarajat ja näemme tärkeäksi, että toimijat kulttuuriperintöalalla käyvät vuoropuhelua ja tekevät yhteistyötä sektorirajat ylittäen.

Kommenttinne lukuun 5.1

Strategiaehdotuksen luvussa 5.1. on koottuna tärkeitä huomioita kulttuuriperinnöstä omana ja yhteisenä pääomana. Pidämme tärkeänä, että strategian tavoitteissa huomioidaan kaikkien oikeus kulttuuriperintöön, ja että sen toteutumisen hyväksi toimitaan yhdessä aktiivisesti. Kulttuuriperintöpalveluiden ja -sisältöjen yhdenvertaista saatavuutta tulee edistää.

Pidämme positiivisena strategiaehdotuksen tavoitetta edistää kulttuuriperinnön monipuolista käyttöä. Näemme, että kulttuuriperintömme kasvaa, uudistuu ja pysyy elävänä, kun sitä käytetään.

Kannatamme myös ajatusta eriarvoisuuden purkuun ja moninaisuuden huomioon ottavien palvelujen kehittämisestä kulttuuriperintöalalla.

Tärkeää on myös kulttuuriperinnön tallentamisen ja säilyttämisen toimintatapojen kehittäminen. Toivomme huomiota kiinnitettävän kulttuuriperintöaineistojen digitointimahdollisuuksien edistämiseen, digitaalisen tallentamisen ja pitkäaikaissäilyttämisen kehittämiseen sekä teknologian mukanaan tuomien mahdollisuuksien (esim. tekoäly) tutkimiseen ja hyödyntämiseen.

Jotta edellä mainitut tavoitteet on mahdollista saavuttaa, tulee yhteiskunnan huolehtia taloudellisten, hallinnollisten ja lainsäädännöllisten edellytysten luomisesta kulttuuriperintötyölle ja kulttuuriperintöalan toimijoille, kuten strategiaehdotukseen on kirjattu. Kulttuuriperinnön suojeluun, tallentamiseen, säilyttämiseen, hoitoon ja restaurointiin on oltava käytettävissä riittävästi resursseja ja osaamista. Pidämme tärkeänä myös lainsäädännön ajantasaisuuden ja toimivuuden seuranta sekä uusien lainsäädäntöratkaisujen aktiivista etsimistä.

Tärkeää on myös kulttuuriperinnön saatavuuden parantaminen edellä mainittujen edellytysten avulla, jotta kaikkien oikeus osallistua ja vaikuttaa kulttuuriperintöön toteutuu.

Yleisradiolla on kulttuuriperinnön välittäjänä merkittävä rooli siinä, millaiseksi ymmärrys kulttuuriperinnöstä muodostuu. Panostamme siihen, että välittämisessä tehtävät valinnat tunnistavat eri-ikäiset ja erityyppiset ympäristöt ja niin liittyvät arvot ja arvostuksen, sekä myös arvojen ja arvostusten muuttumisen.

Kommenttinne lukuun 5.2

Kannatamme strategiaehdotukseen kirjattua huomiota kulttuuriperintöalan toimijoiden tarpeesta tarkastella kriittisesti ja uudistaa omia käytäntöjään sekä toimintatapojaan ekologisen kestävyiden

näkökulmasta. Tunnistamme tarpeen muun muassa kokoelmien ja aineistojen säilyttämiseen liittyvien valintojen ja toimintatapojen uudelleenarviointiin kestävyiden näkökulmista.

Yleisradion arkisto tallentaa ja säilyttää ainutlaatuista kansallista digitaalista kulttuuriperintöaineistoa. Pidämme tärkeänä, että digitaalisen kulttuuriperintöaineiston pitkäaikainen ja pysyvä säilyttäminen on huomioitu myös strategiaehdotuksessa. Toivomme, että pitkäaikaiseen säilyttämiseen löydetään yhdessä kustannustehokkaita ja ilmastoystävällisiä ratkaisuja.

Pidämme tärkeänä, että huomiota kiinnitetään digitaalisuuden tuottamaan hiilijalanjälkeen.

Kulttuuriperinnön välittämisen yhteydessä voidaan myös tuoda esiin perintöön tallentuneita toimintatapoja, ja tarjota mahdollisuuksia analysoida niitä, jotta kulttuuriperintötietoa voidaan hyödyntää arjen kestävästä elämäntapaa edistävissä ratkaisuissa.

Kommenttinne lukuun 5.3

Pidämme tärkeänä, että kulttuuriperintöaineistojen mahdollisimman laajaa saatavuutta oppimisen, osaamisen ja kasvatuksen kuin myös vapaaehtoistyön ja harrastamisen piirissä tulisi merkittävästi lisätä taloudellisten, hallinnollisten ja lainsäädännöllisten edellytysten kehittämisellä.

Pidämme hyvänä, että digitaalisen tiedon merkitys ja digitaalisuuteen liittyvät mahdollisuudet on huomioitu. Digitaalisessa muodossa olevat aineistot ja avoimet tietokannat tukevat kulttuuriperinnön yhdenvertaista saavuttamista ja jokaisen oikeutta päästä oman kulttuuriperintönsä äärelle. Toivomme, että kulttuuriperintöalan toimijoiden mahdollisuuksia digitointiin vahvistetaan mahdollisimman laajasti.

Yhdymme strategian huomioon siitä, että kulttuurialan toimijoiden osaamisen kehittämiseen tulee panostaa. Näemme, että erityisesti digitaalisen kulttuuriperinnön hallinnoinnin ja hoitamisen osaamiseen tulisi panostaa.

Näemme tärkeäksi kulttuuriperintöaineistojen käytön ja hyödyntämisen mahdollistamisen mahdollisimman laajasti tutkimuskäytössä. Toivomme, että Yleisradion arkistokokoelmissa olevaa kulttuuriperintöaineistoa voidaan hyödyntää mahdollisimman laajasti myös tutkimuskäytössä. Tutkimuskäytön edistämiseen voitaisiin etsiä parhaita käytäntöjä yhdessä eri toimijoiden kanssa.

Kansainvälisen tutkimuksen edellytys on, että kulttuuriperintö on hyödynnettävissä yli rajojen mm. teknisesti ja juridisesti. Juridisissa ratkaisuissa tulisi välttää kansallisia ratkaisuja ja pyrkiä mahdollisimman laajaan harmonisointiin esim. EU:n alueella jotta kansainvälisen tutkimuksen esteet vähenisivät. Yli kansallisten rajojen tapahtuva kulttuuriyhteistyö lisää yhteistä ymmärrystä maailmasta.

Kulttuuriperintötiedon kattavuus lähtee oletuksesta, että lähinnä analogista kulttuuriperintöä digitoidaan, jolloin on riski että hukataan sellaista kulttuuriperintöä joka syntyy, elää ja vaikuttaa koko elinkaarensa vain digitaalisessa muodossa, esim. erilaisten viestiverkostojen sisällä. Kulttuuriperintötiedon kattavuuden toteutumiseksi digisyntyiseen kulttuuriperintöön tulisi kiinnittää erityistä huomiota.

Kommenttinne lukuun 5.4

Näemme tärkeäksi, että kulttuuriperintö tunnustetaan yhteiskunnan yhteiseksi pääomaksi, jonka arvoa ylläpidetään huolehtimalla sen hoitamisesta ja kehittämisestä. Yleisradion arkisto huolehtii ja

vastaa omalta osaltaan hallinnoimiensa kulttuuriperintöaineistojen ylläpidosta, säilyttämisestä ja kehittamisestä.

Pidämme tervetulleena ajatuksena, että julkisin varoin turvattaisiin yhteisesti arvokkaaksi ja merkitykselliseksi koetun kulttuuriperinnön suojelusta ja hoitamisesta, kuten pitkäaikaisesta säilyttämisestä, aiheutuvia kustannuksia sekä tuettaisiin kulttuuriperintöpalveluja tuottavia toimijoita.

Yleisradio osallistuu aktiivisesti teknologian kulttuurialalle tarjoamien mahdollisuuksien tutkimiseen ja kehittämiseen. Pidämme positiivisena, että strategiaehdotuksessa on tuotu esiin kulttuuriperintötoimijoiden osallistuminen esimerkiksi tekoälyyn tai virtuaali- ja lisättyyn todellisuuteen liittyvien teknologioiden kehittämiseen ja pilotointiin tarjoamalla käyttöön tietovarantojaan ja osaamistaan. Yleisradio toivoo, että myös tekijänoikeudellisesti suojatun kulttuuriperintöaineiston käyttö tutkimus- ja kehityshankkeissa mahdollistettaisiin kulttuuriperintötoimijoille mahdollisimman laajasti.

Yleisradio arkisto on digitoinut määrätietoisesti hallinnoimiaan arkistokokoelmia 2000-luvun alusta lähtien. Pidämme hyvänä, että kulttuuriperintösisältöjen digitointityö ja digitoitujen sisältöjen merkittävyys yhteiskunnallisena tietovarantona ja muutoin hyödynnettynä on nostettu esiin myös strategiaehdotuksessa. Pidämme tärkeänä, että myös tekijänoikeuden alaiset kulttuuriperintösisällöt ovat mahdollisimman laajasti hyödynnettävissä ja käytettävissä sisältöjen tekijöiden oikeuksia kunnioittaen. Pidämme tärkeänä sellaisten taloudellisten, hallinnollisten ja lainsäädännöllisten edellytysten kehittämistä yhteistyössä avoimesti eri kulttuuriperintötoimijoiden kanssa, jotka lisäävät aineistojen saatavuutta kaikille käyttäjille ja samalla turvaavat tekijöille asianmukaiset korvaukset.

Mikä on näkemyksenne strategian yhteiskunnallisista ja taloudellisista vaikutuksista?

Yleisradio pitää tärkeänä, että strategiaehdotus huomioi yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden ja demokratiaa vahvistavan merkityksen sekä korostaa kaikkien oikeutta kulttuuriperintöön. Näitä voidaan näkemyksemme mukaan entisestään vahvistaa strategian tavoitteita toteuttamalla.

Ylen julkisen palvelun tehtävään kuuluu pitää huolta ja kertoa yhteisestä kotimaisesta kulttuuriperinnöstä ja sillä on isona kulttuurilaitoksena rooli myös sosiaalisessa yhteenkuuluvuudessa.

Tasapuolinen pääsy Ylen palveluihin, kansalaisten osallisuuden ja yhteenkuuluvuuden kokemukset vahvistavat luottamusta yhteiskunnassa. Se lujittaa demokratiaa ja luo tilaa erilaisille näkemyksille ja yhteisille kokemuksille. Ylen perustehtävä ja toiminta-ajatus on palvella kaikkia suomalaisia, rakentaa demokratiaa ja kulttuuria.

Toteamme myös, että tavoitteiden toteuttaminen edellyttää paitsi kulttuuriperintöalan toimijoiden myös yhteiskunnan vastuuta kulttuuriperinnöstä, sen säilyttämisestä, suojelemisesta, dokumentoinnista, välittämisestä ja hyvästä hoidosta.

Yhteisestä kulttuuriperinnöstämme huolehtiminen edellyttää riittävien resurssien turvaamista kulttuuriperinnön suojeluun, hoitoon, säilyttämiseen ja välittämiseen. Tekijänoikeudellisesti suojatun kulttuuriperintöaineiston hallinnoijana Yleisradio huomioi, että resursoinnin lisäksi tulee huolehtia myös lainsäädännön toimivuudesta ja ajantasaisuudesta.

Mahdolliset muut strategiaehdotusta koskevat huomionne.

Strategiaehdotuksessa luvussa 3 esitellään kattavasti yhteistä ja monimuotoista kulttuuriperintöämme ja sitä säilyttäviä toimijoita. Luvussa 3.1 esitellystä kulttuuriperinnön toimijakenttä -listauksesta jää kuitenkin puuttumaan Liikenne- ja viestintäministeriön alaisuudessa toimiva Yleisradio ja sen arkisto, joka hoitaa suoraan kulttuuriperintöön liittyviä asioita ja vastuita.

Yleisradion arkiston tehtävänä on tallentaa, säilyttää ja välittää yhteistä ja ainutlaatuista kulttuuriperintöämme. Ylen arkisto vastaa Ylen omatuotantoisten, yhteistuontantoisten sekä Ylen tilaamien radio- ja televisio-ohjelmien sekä audio- ja videojulkaisujen säilyttämisestä ja välittämisestä. Edellisten lisäksi Ylen arkiston kokoelmat pitävät sisällään myös musiikkia, nuotteja ja valokuvia. Ylen arkiston kokoelmat kattavat suomalaista kulttuuriperintöä 1900-luvun alusta lähtien ja karttavat päivittäin uudella aineistolla.

Yle Arkiston kokoelmissa on:

- noin 650 000 tv-ohjelmaa ja videojulkaisua, joista noin 90% on digitaalisena,
- 2,2 miljoonaa radio-ohjelmaa ja audiojulkaisua, joista noin 95% on digitaalisena,
- 600 000 musiikkiäänitettä,
- noin miljoona valokuvaa ja negatiivia,
- noin 70 000 nuottia.

Yle on uudelleenjulkaissut vuosittain noin 1300 tv-ohjelmaa ja 1100 radio-ohjelmaa Yle Arkistosta Yle Areenaan kulttuuriperinnön välittämiseksi. Vuonna 2006 perustettu Yle Elävä arkisto on edelläkävijä kulttuuriperinnön saavutettavuuden ja arvon säilyttämisen asiantuntijuudesta ja sen toimintaa kehitetään edelleen. Palvelussa on yli 13 000 artikkelia mediaupotuksineen esittelemässä toimintaa ja tapahtumia eri elämänaloilta ja aikakausilta. Yle Arkivet ja Elli arkiv palvelevat suomalaisia ruotsiksi ja saamen kielillä.

Yleisradion arkiston toiminnan ja kokoelmien laajuuden huomioiden ehdotamme, että Ylen arkisto mainittaisiin luvun 3 listauksessa OKM:n alaisten kulttuuriperintötoimijoiden rinnalla. Esimerkiksi Kansallisen audiovisuaalisen instituutin kokoelmat kattavat ainoastaan osan Ylen laajoista arkistokokoelmista.

Strategian valmistumisen jälkeen on tarkoitus laatia erillinen toimeenpanosuunnitelma. Pidättekö tätä tärkeänä? Jos kyllä, niin miksi?

Yleisradio pitää erillisen toimeenpanosuunnitelman laatimista tärkeänä. Näemme, että selkeäsanainen toimeenpanosuunnitelma konkretisoisi strategiaehdotuksen tavoitteet ja toimenpidelinjaukset tekemiseksi, jolla on sovitut vastuutahot, aikataulut ja seuranta.

Millaisia osallistamisen tapoja haluaisitte toimeenpanosuunnitelman laatimisessa käytettävän?

Ehdotamme toimeenpanosuunnitelman laatimiseen työpajoja ja / tai pienryhmätyöskentelyä strategian eri osa-alueille. Yleisradio osallistuu mielellään strategian jatkotyöstämiseen.

Millaisena näkisitte oman tai edustamanne tahon roolin strategian toimeenpanossa?

Suomalaisten luottamus Yleen on korkealla tasolla. Yle on suomalaisten mielestä tärkeä yhteiskunnalle, ja sen katsotaan myös onnistuneen tehtävässään. Tavoitamme viikottain 94 prosenttia koko väestöstä (2021).

Ylen kanavat, Yle Areena ja Ylen verkkopalvelut ovat keskeisiä kulttuuriperinnön välittäjiä. Yle Areena tavoittaa 550 000 aktiivista käyttäjää viikottain, Yle Elävä arkisto tavoittaa Areenaan julkaistujen audio- ja videojulkaisujen lisäksi artikkeleilla ja sosiaalisen median julkaisuillaan säännöllisesti noin 250 000 yksittäistä käyttäjää viikottain.

Yleisradion mediapalvelut ovat osaltaan toimineet ja toimivat yhteiskunnan digitalisoitumisen ajurina. On hyvä huomioida, että digitalisaatio ei ole vain väline kulttuuriperintötoimijoille, vaan se on koko yhteiskunnan lävistävä muutossuunta strategiaehdotuksen kattamalla ajanjaksolla. Lisääntyvä määrä kulttuuriperintöä syntyy, säilyy ja uusiutuu digitaalisessa muodossa ja kulttuuriperintöstrategian pitäisi pystyä vastaamaan lisääntyvän digitaalisen kulttuuriperinnön vaatimuksiin. Digitaalisessa toimintaympäristössä esimerkiksi Yle Areenan kaltaiset palvelut ovat samanaikaisesti päivittäistä toimintaa ja kulttuuriperintöä.

Ylen arkistot ovat tärkeä osa kansakunnan muistia. Ainutlaatuisen merkittävät arkistomme tarjoavat arvokasta sisältöä myös tuleville sukupolville osana uusia sisältöjä mutta myös uudelleen julkaisuina. Ylen arkisto huolehtii hallussaan olevan kulttuuriperintöaineistojen digitoinnista, digitaalisena syntyvän aineiston tallentamisesta ja säilymisestä tuleville sukupolville.

Selkälä Elina
Yleisradio Oy - Yle Arkisto